

salutis meae, obumbrasti super caput meum in die belli; quasi diceret, umbra tui sacri corporis cooperasti me, quae ad deprecationem hanc efficiendam, virtutem, ac vires subministravit. Origenes (tract. 35. in Math.), putans latronem hunc non solum famam miraculorum Christi audisse, sed etiam nonnulla vidisse, facile responderi ait posse, ab his per motum fuisse. Theophylactus (sup. Luc. cap. 23), et Euthymius motum arbitrantur latronem audita Christi Domini oratione pro inimicis exorantis; unde aiunt illum agnovisse ex immensa charitatis, et misericordiae signis, quae in cruce edidit, quae non nisi Dei videbantur propria. D. Hilarius (10. de Trin.), et d. Bonaventura (in Luc.) docent, latronis viscera commota fuisse, visa inaudita patientia Christi, qui cum malediceretur, non maledicebat, cum paleretur, non comminabatur, sed tanquam arguas mansuissimum eruentem victimam se offerebat. D. Ioannes Chrysostomus (homil. 2. de cruce, et latr.), Origenes (tract. 35. in Mat.), prodigia illa, et portentosa obscuratioris solis, et aliorum, quae Christo in cruce pendente acciderant, motiva fuisse conversionis huius latronis. Subscribit huius sententiae d. Hieronymus (in cap. 27. Math.): Sole fugiente, terra commota, caecaeque disruptis, et ingruentibus tenebris, unum latronem coepisse credere, et confiteri Iesum. Petrus Damianus existimat beatam Virginem, quae adstabat Christo crucifixo ex parte dextra, ubi aderat latro, pro eo preces fuisse, et propterea conversum fuisse. Verum licet nulla ex his, quae commemoravimus, profusae poluerint latroni, ex parte obiecti, et velat motiva ad suam conversionem; interna tamen motu, et illustratio Spiritus sancti, quia Spiritus ubi vult spirat, praecipua fuit conversionis eius causa, ut recte annotavit Cyrillus (cat. 13), dicens: Quae virtus te illuminavit, o latro? quis te docuit adorare contemptum, et simul cruci affixum? o lumen perpetuum, illuminans obscuratos! Quod idem d. Augustinus (serm. 133. de temp.), divus Chrysostomus (serm. de latr. et serm. 1. de cruce, et latr.), divus Leo (serm. 2. de pas.) disertè tradidere. Sed nunquid latronem alium non etiam illuminavit? illuminavit sane: siquidem Lux erat illuminans omnem hominem vententem in hunc mundum. Quomodo ergo ille convertitur, et iste averitit a Deo? Paulus respondet: O altitudo divitiarum sapientiae, et scientiae Dei, quam incomprehensibilia sunt iudicia eius, et investigabiles viae eius! Cum igitur investigationi iudiciorum Dei omnem praeccludat viam d. Paulus, solum nobis admirationis aditus patebit. Merito namque admirari possumus impletum videntes illud Matthaei (c. 24): Erunt duae molentes in mola: una assumetur, et alia relinquetur. Iste enim Iosephum eodem carcere inter duos socios commorantem, quorum unus in suspensum militum, alius ad epulas convivantium fertur. Videmus summum sacerdotem Aaron suae humanitatis thuribulo per vulnorem ora suavissimum odorem exhalantem, inter duos sacrificium offerre, quorum unus perit, alter superstes manet. Quid plura? Quis quaeso in admirationem non rapie-

tur, prodigium illud Iobi considerans, quod hic re ipsa intueri licet? Penna, inquit, struthionis similis est pennis herodii: et nihilominus licet exteriori specie similitudinem habeant effectibus, tamen tanta dissimilitudine dissident, ut struthio nec palmi mensura a terra se erigere possit, herodius vero tanta velocitate volat, ut velocissimos accipitres longe saepe superet. Quis deinde non stupeat medium Iesum stantem inter duos latrones, tanquam firmamento aquas dividentem? Fecit Deus, inquit Moyses (Gen. 1), firmamentum in medio aquarum, divisitque aquas, quae erant sub firmamento ab eis, quae erant super firmamentum. Firmamentum hoc in medio aquarum, Christum Dominum mystice intellego, quem sic appellavit David, dicens (Psal. 17): Dominus firmamentum meum. Quod si, ut Ioannes dixit: Aquae multae sunt populi multi; nihil mirum, si dicamus aquas sub firmamento reprobam significare latronem, aquas vero super firmamentum, latronem bonum, et a Deo electum, et supra paradisi firmamentum exaltatum apte adumbrare. Video tandem Christum Dominum, prout praevidebat David, cum dixit (Psal. 74): Veruntamen in manu Dei calix vini meri plenus misto, et inclinavit ex hoc in hoc, latroni bono dulcem porrigere salutis potum, perfido vero latroni dationis calicem propinare. Hanc tantam sortitionis diversitatem maxime eo tempore, quo Christus Dominus sanguinis sui thesaurus largissime profundeabat, stupore dignam nemo non iudicabit. At nonnihil cessabit admirari, si crucem Christi Domini, tribunal iusti iudicii sibi fuisse contemplerur: ut enim ait sapienter Augustinus: Ipsa crux, si attendas, tribunal fuit: in medio enim iudice constituto, unus, qui creditur, liberatus est, alter, qui insultavit, damnatus: iam significabat quid facturus esset de civis, et mortuus, alios positurus ad dexteram, alios ad sinistram. Quibus consonant verba divi Leonis Papae (serm. 4. de pas.): Duo latrones, unus ad dexteram, et alter ad sinistram crucifiguntur, ut in ipsa patibuli specie demonstraretur illa, quae in iudicio omnium hominum facienda est discretio: cum et calcandorum fides credentes exprimeret, et damnandorum formam blasphemantis impietatis demonstraret. Itaque licet iuxta angelici Doctoris sententiam praedestinationis, et reprobationis nulla propria assignari possit causa ex parte boni, et mali latronis; recte tamen illum assignamus, ut praemii, aut supplicii iustiam iudicis sententiam ante tribunal crucis subituri accesserunt: nam cum Ioannes dicat (Apocal. 14): Opera enim illorum sequuntur illos, merito boni latronis praemium operibus eius meritorii ascribendum, perfidi vero latronis supplicium demeritis eius tribuendum iudicabimus. Quae autem fuerint boni latronis meritoria opera, in sequenti homilia ex professo disseremus. Illud tamen has inaequales horum latronum sortes consideranti animadvertendum duxi, omnino enique cavendum esse, ne in alteram ex duobus illis extremis confidentiae nimiae, aut stultae desperationis prolabatur: in rem spem, et timorem semper vitam agentem esse, ne alias Apostoli Thadaei maledic-

tionem incurrat, dicens: Vae illis qui in viam Cain abierunt: ecce desperationis maledictum: Cain enim dixit: Maior est iniquitas mea quam ut veniam merear; et mercede Balaam effusi sunt: ecce nimiae fiduciae maledictionem: Balaam enim pravus moribus cum esset imbutus, et multis sceleribus implicatus, feliciter moriturum praec stulta confidentia falso sibi blandiebatur, dicens (Num. 23): Moriatur anima mea morte iustorum. Ne igitur quis desperationis Charibdin vitare cupiens in stultae fiduciae Scyllam incidat, inter timorem et spem semper incedat.

HOMILIA III.

Prosequimur conversionem boni latronis, heroica eius virtutum opera commemorantes, quibus se ad primam gratiam disposuit, et vitam aeternam promeruit.

De heroicis boni latronis operibus sermone habiturus, divi Gregorii Magni, hoc idem argumentum ingeniose pertractantis, vestigiis insistentes, prius de virtutibus eius theologice, deinde de moralibus, quibus exiguio illo tempore mirifice praefulsit, disseremus. Sed ut felix huius homiliae sit exordium, placeat illud mutare ex eodem divo Gregorio (li. 8. mor.), in haec verba sic scribente: In cruce clavi manus eius, pedesque ligaverant, nihilque in eo a penis liberum, nisi cor, et lingua remanserant: inspirante Deo totum illi obtulit, quod in se liberum invenit, ut iuxta hoc, quod scriptum est, corde crederet ad iustitiam, ore confiteretur ad salutem. Theologicas virtutes, quas Apostolus commemorat subito repletus gratia, et accepit latro, et servavit in cruce: fidem namque habuit, qui regnaturum Dominum credidit, quem secum pariter morientem vidit: spem habuit, qui regni eius aditum praestolavit, dicens: Memento mei Domine, dum veneris in regnum tuum: charitatem quoque in morte sua vivaciter tenuit, qui fratrem, et collatronem pro simili scelere morientem, et de iniquitate sua arguit, et ei vitam, quam non cognoverat, praedicavit, dicens: Nec tu times Deum qui in eadem damnatione es; haectenus d. Gregorius: quae tamen fusiis pertractare oportebit. Non possum sane non vehementer mirari excellentiam fidei huius fidelis latronis. Si enim olim credidit Abraham, credidit Deo sibi magna auctoritate loquenti pariter et dicenti: Ego sum merces tua magna nimis; hic vero credidit Christo summa infamia ex cruce pendenti. Si Isaias credidit Deo, videbat tamen illum in excelsis throno sedentem, seraphinis acclamantibus: Sanctus, Sanctus, Sanctus; hic autem non vidit eum, nisi abiectissimo patibulo clavis confixum, et multis blasphemis, et contumeliis despectum. Si Moyses credidit Deo, vidit illum in rubo spirantem, qui ardebat, et non cremabatur, et quod spinae nonungebant eum; hic tamen cernit Christi ca-

put spinis redimitum, quae illum vehementer pungebat. Si tres illi discipuli credunt, Petrus, Ioannes, et Iacobus, videntur Christum in vertice montis Thabor transfuguratum, et faciem eius splendenter, sicut solem, et vocem illam de coelo elapsam audierunt: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui; latro tamen videt illum non in monte Thabor, sed in monte Calvario; non inter Moysen, et Eliam viros spectatissimos, sed inter duos insignes praedatores; non vultu splendens, sed facie spuis foedata, et colaphis denigrata; non audit vocem de coelo dicentem: Hic est filius meus dilectus, sed vocem illam cum valde despicientem: Si Filius Dei es, descende de cruce. Si Paulus credidit, raptus fuit usque ad tertium caelum, et reserata sunt ei arcana, quae non licet homini loqui. Si reliqui Apostoli crederentur, portentosa miracula Christum Dominum patrum conspexerunt. Si Nicodemus, et Nathanael crederentur, Scripturis communiti fuerunt. Si credidit Chanaan, prius fuit signorum claritudine attracta; sed latro nec raptus fuerat usque ad tertium caelum, nec legerat Scripturas, nec adhaeret eius miraculis: et nihilominus, quando princeps Apostolorum negat Christum Dominum, Iudas vendidit, discipuli fugiunt, nec ullus ex eis coram servis Pontificis ausus est confiteri illum; latro intrepide coram Principibus populi, palam illum confitetur Regem caelorum, et Dominum. Porro ut excellentiam huius fidei, quae mirifice splenduit hic latro, clarius illustremus, acatissima Patrum testimonia, qui diligentissime de illa disseruerunt, in medium producamus. Divus Augustinus (ser. de ser. 3. Pasch.) ait: Huius fidei quid addi possit ignoravit: viderunt Christum mortuos suscitantem, credidit ille, quem videbat secum in ligno pendentem: quando illi titubaverunt, tunc ille credidit: Qualem fructum Christus de arido ligno percipit? et (serm. 144.) inquit: Vim fecisti, creditisti, rapuisti, hodie tecum eris in paradiso. Non te differo; tantae fidei hodie reddo, quod debeo. Latro dicit, Memento mei Domine, cum veneris in regnum tuum. Non solum credebatur surrecturum, sed etiam regnaturum. Divus Leo (de pass. in princ.), hanc latronis fidem admirans, in haec verba prorupit: Quae istam fidem exhortatio persuasit? quae doctrina imbuti? quae praedicator accendit? non viderat prius actum miracula; cessaverat tunc languentium curatio, cecorum illuminatio, vivificatio mortuorum: ea ipsa, quae mox erant gerenda, non aderant, et tamen Dominum confitetur, et regem, quem vidit supplicii sui esse consortem; haec magnus ille Pater. Audiamus nunc divum Chrysostomum (hom. de Cruce): Iste, ait, videt Salcatorem non in regali solio, sed in poma, societatum latronibus: videt in cruce pendente, et orat quasi in caelis sedentem; videt condemnatum, et in vocat regem; Iudaei crucifigunt qui noverunt legem, et tu latro unde talia philosopharis? Hic adiungamus Eusebium Emisenum (hom. de bon. lat.), in hunc modum loquentem: Ecce inter signa, atque virtutes, attestantibus mirabilibus, et acclamantibus, aliquoties in discipulis mens iam robusta titu-

havit, et nunc Christi supplicis quodammodo contradicentibus fides nocella convaluit. Sub ipso passionis tempore ab ancilla interrogatus unus ex discipulis beatus Petrus, peculiariter Christo cognitus, ita respondit: Non novi hominem istum; et iste, qui antea non noverat, exclamat, Memento mei Domine, cum veneris in regnum tuum. Quam singularis, et quam stupenda devotio? Sub illo tempore credidit reus, quo negavit electus. Advertamus plenius, quo tempore Dominum confitebatur, ferebat impietas negantium, exultabat impietas blasphemantium, contritio liorioris, et vulnera Christum solum hominem demonstrabant, sacerarum manuum in lignum crucis extensio, et reverenda confixio per omnia in firmitatem hominis asserbat, tantum abscondebatur Dominum; alia post divina miracula desperantibus, hic non acquiescit scandalo crucis, et mortis; hic est testis materialis, qui socius probatur doloris. Merito sancti Patres hanc latronis fidem exaltant: nam si fides est de rebus obscuris, et non apparentibus, divo Paulo illam vocante (Heb. 11), Argumentum non apparentium; ibi sane tanto magis elucebit fides, quanto obscurius, et minus apparet est quod creditur. Quid autem obscurius, quam quod sub crucifixo homine lateret divinitas, et quid minus apparet, quam quod sub tanta abiectione delectaretur divina maiestas? Cum ergo latro id firmissime credidit, inde valde commendatur eius credulitas.

Porro postquam latronis fidem contemplati sumus, perscrutemur parumper eius spem, atque singularem in Deo fiduciam. Quando alii clamabant diffidentes (Mar. 15): Se ipsum salvum facere non potest, latro firma quadam in Christum confidentia, gratiam, et gloriam ab eo postulabat; nec dubitabat ab eo petere veniam, quem tamquam reum in cruce supplicis affectum videbat. Sapiens ait (Sap. 16): Ex quo ligno credunt homines animas suas, et transeunt mare per ratem liberati sunt; quasi diceret, credentes se homines navi, longissimum quod per terram foret iter, brevissimo temporis spatio absolvent; non dissimiliter contigit latroni, qui ligno crucis animam suam credens, et in Christo illius mystice navis peritissimo nauta confidens, brevissimo temporis intervallo in praemium suae confidentiae longissimum ad paradisi iter confecit. Idem etiam Sapiens ait (Ecc. 36): Quis credit ei, qui non habet nidum, et commoranti ubicunque adespescit, quasi succinetus latro exiliens de civitate in civitatem? Quasi dicat, quis confidet, inopiam suam ab eo esse sublevandam, quem neque domum, neque lectum, in quo laceat, habere cernit? Sane Christus Dominus in eam partem factus devenit, ut diceret (Matth. 6): Vultus foveas habent, et volucres caeli nidus; filius autem hominis non habet ubi caput suum reclinet: quod eo in cruce iacente satis innotuit, ubi omni capiti reclinatorio carni. Fiducia autem latronis eo tempore, quo Christi paupertas magis vigeat, adeo ipsa vigeat, ut ab eo regnum coeleste obtenturum firmiter speraret. Et tamen eximiam huius latronis fiduciam, ac firmissimam, quam in Christo collocavit spem, amplius illustremus, tam huma-

nas, quam sacras litteras consulamus. Narrat Orosius, quod Alexandro gravissimo contractionis membrorum morbo laboranti, Philippus eius medicus tamquam praesentissimum illius morbi antidotum, potionem quandam harridum factam, medicum venefica illa potionem mortem illi parare: tanta fuit Alexandri erga fidelem medicum fiducia, quod simul, et semel una manu epistolam medico porrigens, alia polionem ori admovit, et eam ebibat. Insignis sane fiducia, non inficior, sed quae cum fiducia huius latronis non valet comparari: tum quia Alexander multis retro diebus medici illius fidelitatem expertus fuerat, eiusque bonam ingenii indolem noverat; at latro Christum prorsus ignoraverat, nihil boni in eo antea expertus fuerat; et tamen totam suam fiduciam in eo collocat: tum quod Alexander credidit medico vitam corporis; at latro confidit, et credidit Christo salutem, et vitam animae, quae tanto excellentior est, quanto spiritus praesertur corpori. Danielis, dum in lacu leonis versaretur, mira fuit in Deo fiducia: licet enim transacti fuissent sex dies, confidit in divina providentia, non sibi desaturam, ut necessarium sibi cibum exhiberet. Unde Dominus angelum misit, qui alimento eum confortavit. Sed quid mirum, quod Daniel speravit se cibum a Deo accepturum, per quem ab unguibus leonum immunitas inter ipsos debebat? At bonus hic latro nullum de Christi protectione periculum fecerat, non a leonibus se liberatum eius auxilio expertus fuerat. Moyses quamvis summa atque portentosa illa Dei prodigia oculis suis conspexerat, aquas in sanguinem conversas, mare rubrum divisam, populum Dei sicco pede illud transeuntem, Egyptios in eodem submersos, aquis discontinuis iterum se continuantibus, ut illos absorberent; nihil minus tamen Exodi 17. legimus diffidentiae morbo adeo laborasse, ut carnibus saturandam ingenem illam Hebraeorum multitudinem, ut Deus pollicitus fuerat, minime speraret. At fidelis huius latronis fiducia crevit adeo, ut nullis antea visis portentosis Christi miraculis, ab eo speraverit coelestibus bonis saturari. Adamus sane latro hic observavit consilium illud Isaiae (c. 50): Speret in nomine Domini, et innitatur supra Deum suum: sicut Sponsa, quae dicitur (Cant. 8): Inivicia super dilectum. Hieremias propheta refert Deum idololatras Abimelech Elhiopii cuidam dixisse: Liberabo te in die illa, et non traderis in manus virorum, quos tu formidas. Sed eruens liberabo te, et gladio non cades, sed erit tibi anima tua in salutem, quia in me habuisti fiduciam. Si ergo Deus propter naturalem quandam fiduciam, idololatram hominem dignatus est ab hostibus liberare, latronem fiducia supernaturali in Christo Domino sperantem contemptum erat ab eo subveniendum fore. Subventus sane fuit in extremo periculo, cum iam iam ob latrocinia facta ab inferni faucibus deglutendus erat; sed non id solum praesitit, sed et coeleste ei contulit regnum, dicens (Luc. 23): Hodie mecum eris in paradiso. Haec enim de spe, et fiducia latronis, iam de ardenti eius charitate dicamus. Charita-

tis duo praecipui actus sunt, primus erga Deum, secundus erga proximum. Divino quidem amore erga Deum ita incaluit, ut antiquissimus Renaldus Abbas, nono tractatu de septem Verbis Christi Domini, qui invenitur in bibliotheca sanctorum Patrum, non dubitavit dicere, propter excellentiam charitatis eius in ea sede, a qua Lucifer deiectus fuit, ipsam locatum fuisse. Amore etiam erga proximum ita fervebat, ut salutem allerius latronis a sinistra existentis vehementer cupiens fraterna correptione, quae actus est charitatis, illum increparit, dicens (Luc. 23): Nec tu times Deum, qui in eadem damnatione es? Ecce latronem a charitate magistra edoctum, factum iam concionatorem. Templum concionis eius mons Calvariae fuit: suggestus crux: auditores socius, et alii circumstantes: concionis thema fuit: Nec tu times Deum? Sicut autem boni concionatoris munus est vitia extirpare, et sacrae Scripturae mysteria, et Theologiae arcana pro auditorum captu reserare; haec adamussem implevit novus hic concionator: nam ut obstinationis impii illius latronis duritiam extirparet, acriter illum reprehendit. Praecipuum vero sacrae Scripturae arcanum adstantibus omnibus revelavit, ingenue confitens, Christum Dominum verum Deum esse, ac regem coeli, et terrae. Huc usque divi Gregorii vestigia sequentes de theologice latronis virtutibus breviter disserimus; eadem etiam brevitate ad morales eius virtutes sermonem convertamus. Fortitudinem eius illud mirum in modum commendat, quod huius virtutis praecipuus actus est martyrium, ut docet divus Thomas (secunda secundae), cuius latro latro hic minime caruit, ut ex divo Cypriano refert divus Augustinus (lib. primo de ani. orig. tomo septi.), in haec verba: Latro ille non ante crucem Domini sectator, sed in cruce confessor, a Cypriano sancto inter martyres computatur. Verba vero sancti Cypriani haec sunt: Sic in cruce latro confitens, non tantum indulgentiam meruit, sed Christi familiaris effectus, praemissus est in paradysum, et factus est particeps regni, per confessionem factus collega martyrii. Sed obicit quispiam, divum Augustinum (lib. 3. contra Crescentium c. 4), et (in Ps. 34. concione secunda) dixisse, Martyrem non poena, sed causa facit. Cum autem latro ad crucis poenam ob causam fidei damnatus non fuerit, non videtur qua ratione potuerit martyr esse. Arbitror sane, si divus Cyprianus (ser. de pass. Domini), non solum voluit illum fuisse martyrem desiderio, sed re ipsa, milites quando latronis fregerunt crura, id non solum effecisse, quia ita moris erat crucifixos hoc supplicii genere, antequam morerentur, afficere, sed simul etiam ex odio in Christum, quia viderant latronem eum coluisse, et tamquam regem coeli, et terrae confesum fuisse. Haec ergo sustinens latro illa tormenta propter egregiam, ac praecellam, quam de Christo prolulerat, confessionem, non dubitavit illum cum d. Cypriano martyrem vocitare. Tandem fortitudo eius invincibilis in eo satis splenduit, quod ipse non ignorabat, Christum innocentem, iustum, et sanctum acclamando, Pilatum, principes, et pharisaeos, qui

morti eum adiudicarent, apertissime damnare, et ex consequenti evidenti periculo se exponere, ut in eum invehentes novis suppliciis afficerent. Ipse tamen has omnes difficultates superans, innocentiam Christi fortissime defendit, palam enuncians: Hic autem quid mali fecit? quasi diceret: Sanavit infirmos; caecis visum, surdis auditum, famelicis alimentum, mortuis vitam donabat: quid mali fecit? docebat ignorantem, vocabat errantes, consolabatur tristes: quid mali fecit? catholicam fidem promulgabat, coelestem legem exponebat, Prophetarum vaticinia elucidabat: quid mali fecit? famem ipse passus est, ut nos saturaremur; peregrinatus est, ut nos quiesceremus; asperas vias ambulavit, ut planas ac notas coelestis cibo nutrire, ac tandem in cruce morti voluit, ut nos in aeterna beatitudine in aeternum gloriosus, et triumphantes viveremus. Quid ergo mali fecit? Hic ergo latro, quemvis illuc usque, multa etiam aliorum furta clavaverat, cum tamen videret honorem Christi depradantem, cum eum morte dignum iudicaret, confestim sacilegum illud furtum delegit, clara voce proclamans eius innocentiam: Hic autem quid mali fecit? In quo non solum mira eius fortitudo, sed iustitiae virtus enituit, cum ad haec pertinet innocentem ab iniusta accusatione defendere, et cum etiam minus eius sit unicuique quod suum est tribuere, id latro exacte observavit: nam sibi, et socio digna supplicia, Christo autem tamquam iusto, et innocenti immunitatem ab omni poena dedit, et ei tamquam creatori suo se totum praebuit, atque ad extremam usque vitam peridum pro eo constanter propugnavit. Unde non immerito praefiguratum illum existimaverim pro srenuam Ionathae famulum. Legimus enim libro primo Regum c. decimo quarto, quod cum Ionathas Philistaeorum castra ingressus fuit, non alium, quam hunc secum tulit, qui tanta animi fortitudine, et constantia pollebat, ut principi Ionathae dixerit: Perge, quo cupis, et ero tecum ubicunque volueris. Hoc idem videtur mihi pollicitus fuisse Petrus, ut narrat d. Lucas, cum Christo dixit: Tecum paratus sum et in carcerem, et in mortem ire. At non ipse tempore passionis promissionem hanc, sed latro implevit, Christi sanctitatem, et innocentiam ad mortem usque viriliter defendens. Cuius testimonium famelicis latronis sit, non parvi momenti existimandum est, quia, ut habetur in l. si decedens ff. de probationibus, quando reus ex patibulo iam iam moribundus aliquo a culpa imposita excusatus, eius excusatio innocentiae rei non leve argumentum est. Quid de misericordia eius dicam, quam erga Christum sitientem exercuit? Agnovit certe non tam illum aquae, quam animarum sitim premere, et ideo velocius, quam tres fortissimi viri, qui sitienti Davidi aquam de cisterna Bethlehemi attulerunt, ei occurrit, conversionem suam tamquam desideratum ab eo potum ei propinans. Quod si opus misericordiae est aquae potum tribuere, corporalem sitim extinguens; excellentius sane misericordiae genus

fuit spirituali Christi siti, quantum potuit, subvoire. Arbitror quidem hoc latronis obsequium Christo adeo placuisse, ut sicut olim Ioseph recens sibi nato filio Manasse dixit (Gen. 41): *Oblivisci me fecit Deus omnium laborum meorum*; ita Christus Dominus hoc sibi virtute effusi sanguinis recens regenerato filio, praeclaros labores oblivioni tradens merito dicere potuisset: *Oblivisci me fecit Deus omnium laborum meorum*. Quid tandem de poenitentia eius dicam? Humilis, et poenitentis est peccata recognoscere, insuper et illa detestari, et odio habere; latronem autem hunc utrumque praesilium ex verbis eius aperte liquet: nam dicens (Luc. 23): *Nos quidem digna factis respicimus*, propria peccata agnovit; socium vero latronem reprehendens, odium, quo peccata prosequeretur, aperte ostendit. Praeexcellens etiam contritionem in eo fuisse dubitare fas non est, cum uberrimus eius fructus, totius scilicet poenae, tot latrocinii debitaecopiosa remissio fuerit, ut nullam purgatorii satisfactionem opus fuerit pertulisse. Hanc latronis poenitentiam, et humilitatem pariter d. Augustinus (serm. 8. de verb. Domin. et 48. de temp.) considerans, ita locutus est: *Considerabat facinora sua, et pro magno habebat, si ei vel in fine parceretur: salutem suam longe futuram sperabat, et post longum tempus accipere contentus erat: et (serm. 120) idem Augustinus ait: Nec salutis tempora sciens distulit, nec remedia status sui in momento ultimo infeliciter fraude posuit, nec redemptionis suae spem in desperationis novissimum reservavit, nec spem in religionem ante, nec Christum seivit. Quod si scivisset, fuisset forsitan inter Apostolos non potestremus in numero, qui prior factus est in regno. Et d. Chrysostomus (hom. de bon. latr.), eandem latronis humilitatem, et poenitentiam contemplan, dixit: *Electus peccatum agnovit, et confessus est publice, dicens: Nam et nos digna factis respicimus; spemque in Deo incitatum statuit, unde et oravit. Quid ultra in laudem sancti huius latronis proferam? nisi quod impletum fuit in eo id, quod fuit dictum in Isaia: *Glorificavit me bestia agri*. Fabulantur Poetae monstrum quoddam, quod chimaeram vocitarunt, ex variis bestiarum membris compactum, cuius collum fingebant esse caprae, corpus leonis, caudam draconis, os vero ex igne flammifero. Scio alios dixisse chimaeram non fuisse nisi montem, in cuius extremitate dracones demonstrabantur, et paulo superius leones, deinde in altiori parte caprae silvestres, et tandem in cacumine eius os cernebatur, ardentis ignis flammam iustarum Aetnae montis evomens. Quidquid tamen sit chimaera illa; haec quae fabulosa sunt, in latrone vera cernere est. Erat velocissimus velut silvestris capra, ut viatores caperet: erat ferax, et immanis velut leo ad crudeliter eos pertractandos: erat veneficus velut draco, ut eos deprædaretur commodius; habebat insuper os flammigerum, eas, quae solent huiusmodi scelerati homines, effluens in Deum blasphemias: tamen postquam Christus Dominus factus est ei sapientia, cum iam potuisset dicere illud, quod postea Paulus (1. Cor. 2): *Non iudicavi***

me scire aliquid inter vos, nisi Iesum Christum, et hunc crucifixum; postquam Christus factus est ei iustitia, cum unicuique iam tribueret, quod suum esset, sibi peccata, Iesu innocentium adscribens; postquam Christus factus est ei sanctificatio, illum iustificans; postquam tandem factus est ei redemptio, tamquam primitias sui sanguinis iam effusi offerens illum Patri, adeo in alterum virum mutatus fuit, ut prudentia vigeret, ut draco; fortitudine polleret, ut leo; velocitate in salute aeterna quaerenda capreae velocitatem excelleret; ac tandem amoris flammis inardescens variis modis illas ore foras emisit, dicens: *Hic autem quid mali fecit*: haec enim pro Christo defensione ardentis eius amoris non exiguum iudicium erat. Has omnes virtutes tam theologicas, quam morales, quibus latro hic mirifice effulsit, brevi sermone perdocte comprehendit Arnoldus Abbas Bonaevallis (tract. de novis. sept. verb. Christ.) in haec verba: *Dictator Evangelii latro efficitur, et, quod persuaderi illa hora difficile erat, Christum Deum in cruce fatetur: tibi orat, tibi adorat, multa simul pietatis officia complectitur, credit, timet, compungitur, et poenitet, constitit, et praedicat, amat, confidit, et orat; fide illuminatur, timore subditur, compunctione molitur, poenitentia concutitur, confessione purgatur, praedicatione zelatur, dilectione dilatatur, confidentia sperat, oratione impetrat. Verum si verba ipsa latronis perpendamus, haec quae sequuntur virtutes, aperte colliguntur. Ait, *Nec tu times Deum*, ecce correctionem fraternam: *Qui in eadem damnationem es*, ecce instructionem, et doctrinam; *Nos quidem digna factis respicimus*, ecce propriam sui cognitionem, et humilem accusationem; *Hic autem quid mali fecit*, ecce Christi defensionem ex amore erga illum procedentem: *Memento mei*, ecce peccatorum veniae postulacionem: *Dum veneris in regnum tuum*, ecce divinae, ac humanae regiae potestatis Christi celebrem confessionem, ac omni exceptione maiorem attestationem. Tandem hic latro ex Christi gratia consummatus in brevi explevit tempora multa. Illi sit gloria in saecula saeculorum. Amen.*

HOMILIA IV.

De eximia Christi liberalitate erga bonum latronem, ac de felicissima eius sorte, in illa verba: Amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiso: quae multiplici sacrae Scripturae eruditione illustrantur.

Proposita verba explicaturus, arcana a paucis observatum, quod in primo illo verbo, *Amen*, delitescit, primo loco mihi reserandum est. Etenim voluit Christus Dominus singulare quoddam delegere discrimen, quod intrerit inter antiquas veteris legis benedictiones, et eas, quae in lege gratiae ab ipso iu-

slis conferantur. Legimus enim libro Deuteronomii vigesimo septimo, et vigesimo octavo, quod olim, quando illi, quibus ex divino praecepto legis praevicatoribus maledictiones imprecati incumbebat, dicebant: *Maledictus, qui non honorat patrem: maledictus, qui errare facit caecum, et similia*, singulis his maledictionibus respondebatur, *Amen*. Quando vero Levitae eos, qui divinam legem ad unguem observabant, benedictionibus prosequerentur, dicebant: *Benedictus in civitate, benedictus in agro, benedictus fructus ventris tui, et fructus terrae tuae: nulli harum, et similia benedictionum vel semel, Amen*, respondebatur. Cuius discriminis rationem eam absque dubio autumaverim fuisse, ut innotesceret, quantum propter Christi in carne adventum super veterem legem gratiae lex praestaret: in illa enim maledictiones, et calamitatum supplicia re ipsa implebantur, et ideo convenienter singulis illis singula *Amen* respondebant. *Amen* autem idem est, quod *ita sit*. Quia tamen benedictionum adimpletio uberrima in lege gratiae per Christum servabatur efficienda, ideo tunc benedictionibus non dabatur *Amen*. Unde d. Theodoretus (in loc. cit. Deuter.) observavit, quod tribus illae, quibus incumbebat benedictionum proclamatio, erant ex illis, de quibus Christus Dominus secundum carnem descendere debebat, ut significaretur, benedictionum cumulum per Christum Dominum a nobis obtinendum: quod verba d. Pauli aperte satis indicant, dum ait (2. Cor. 3): *Quoties enim promissiones Dei sunt in illo, ideo et per ipsum amen Deo ad gloriam nostram*. Ecce quomodo Paulus ait, quod *amen* illud, quod non respondebatur benedictionibus antiquis, nunc per merita Christi datur: *Per ipsum, Amen*. Quare nunc e contra re res habent, quia tunc maledictionibus respondebatur, *Amen*, nunc vero benedictionibus. Dicens ergo Christus Dominus latroni (Luc. 2): *Amen dico tibi*, significabat promissionem, et quam ei fecerat, impletionem sine dubio habituram: idque etiam clare ostendit sequens illud verbum, *Hodie mecum eris*. Licet enim quidam legant, *Amen dico tibi hodie: ac postea subiungant, Mecum eris in paradiso*, quam lectionem secuti sunt Theophylactus (sup. Luc. c. 23), et biblia Tiguri, (super Luc. 23) ex Graecorum officina, lectio tamen haec minus catholica est, eoque optime labefacta Cassianus (collat. 1), et pugnat quidem cum ratione ipsa. Quid enim opus erat dicere: *Ego tibi dico hodie? de omnibus enim, quae locutus fuit illa sexta sera, posset dici, Ego tibi dico hodie*. Ad haec latro petierat modeste, et humiliter, ut quando veniret in regnum, sui meminisse dignaretur; Christus tamen largitalem suam, ac munificentiam ostentans, non pollicetur memoriam illius in futurum, sed quod multo maius est, et excellentius, divinam eius liberalitatem commendat, *Hodie, inquit (Luc. 23), mecum eris in paradiso*: id est, hoc ipso die implebitur desiderium tuum, et satiaberis, quia sine dilatione apparebit tibi gloria mea. Unde reple d. Ambrosius (ser. 8. in Psal. 118. sub init. tom. 4) dixit: *Futurum promittit, sed id, quod futurum est, unius diei*

spatio non patitur protelari. Idem etiam Christi Domini liberalitatem in hac pollicitatione splendenter commendans ait: *Pulcherrimum dat conversionis exemplum, quod tam cito latroni venia relaxatur, et uberior est gratia, quam precatio: semper enim Dominus sui irribuit, quam rogatur. Ille rogabit, ut sui memoriam haberet dum veniret in regnum suum, sed iste obtulit ipsum regnum. Hanc Ambrosii doctrinam verissimam esse sacrorum voluminum aperte satis comprobant monumenta. Petit olim Abraham a Deo filium haerem, sed Dominus donavit filium, ex quo etiam Christus Dominus descenderet, quod maius, et excellentius donum fuit. Precatus fuit Iacob, ut reduceret Beniamin, quem mittebat in Aegyptum, Reductus est, et cum eo frater Ioseph princeps Aegypti. Orabat bonus Tobias (c. quint. et dec.), ut reduceret filium suum, sed Dominus donavit, ut rediret non solum salvus, sed dives, et uxoratus. Iudith (9. et seq. et cap. 13) postulavit a Deo, ut solveret obsequium civitatis, non tamen id solum praestitit, sed Holopherem exercitus ducenti in manus eius dedit, ut proprio hostis gladio capite cum truncaret. Anna uxor Elcanae petiit filium a Domino, et obtinuit non filium solum, sed filium Samuel, insignem virum, sanctum, et Prophetam. Salomon cum primum creatus est rex, precatus est Deum, ut sapientiam vellet ei imperiri, et non solum sapientiam, sed et ingentes ei divitias liberaliter elargitus est. Rex Ezechias petiit a Deo cum lacrymis iam mortis ad iudicatus vitae prolongationem, et Dominus non contentus in annuam ei vitam prolongare, quindecim annos vitae eius adiecit. Postulavit alius debitor a patrefamilias Deum experimenter, ut solutionem debiti posset in longum differre tempus: *Patientiam habe in me*; Ipse tamen integrum debitum dimisit, et ab obligatione quidquam solvendi immunem penitus fecit. Tandem nunc bonus latro postulat a Christo Domino, ut memor sit illius in regno suo, sicut olim Ioseph dixit pincernae Pharaonis (Gen. 40): *Memento mei, cum bene tibi fuerit, ut educas me de carcere isto*; sed Christus Dominus non solum non est oblitus, ut fecit pincerna, sed regnum coeleste eodem die sibi dandum pollicetur. Plutarchus (de Alex.) liberalitatem Alexandri memorans refert, quod cum Perillus ab Alexandro exiguum pecuniae quantitatem pro nubendis filiabus peteret, quindecim talenta donavit. Illo autem dicente, deem satis esse, respondit Alexander: *Satis erit tibi id accipere, sed mihi non satis est tibi donare, quia Alexander daturus est, ut Alexander; ita bono latrone memoriam sui in regno Dei postulante, quia Christus daturus erat, ut Christus, hoc est, ut Deus homo, et Rex regum, et Dominus dominantium, coeleste regnum se daturum ei pollicetur. Referunt etiam alii de Alexandro, quod cum Abolominus hortulanus eximiam Alexandri liberalitatem audisset, rogavit eum, ut se illius periculum aliquid facere permitteret, et continuo ei annuens Alexander regnum Sion liberalissime ei donavit. Verum licet haec summa inter homines videatur magnificentia, cum ea tamen,**

qua in latronem usus est Christus, non valet comparari: nam Alexander hortulano, Christus latroni regnum donat; Alexander regnum terrenum, Christus caeleste. Darii regis, et Herodis tyranni liberalitatem plurimi olim antiqui fecerunt; eo tamen solum pervenit, ut mediocrem regni sui, ille Esther reginae, hic Herodiadi promitteret: *Si dimidiam partem regni mei petieris, dabo tibi.* At haec liberalitas inferior satis est liberalitate Christi: nam illi medium regnum, Christus integram pollicetur: illi nec dimidium re ipsa donarunt, sed Christus integram re ipsa latroni largitus est. Ideo haec non ignorans d. Paulus dixit de eo (Ephes. 3): *Qui potens est omnia facere superabundanter, quam petimus.* Unde Ecclesia catholica hac Pauli doctrina edocta ait in quadam oratione: *Qui merita supplicum excedis, et vota.*

Ceterum hic nobis occurrunt discutienda: Primo, quid latro iste in Christo Domino ammadverit, unde deprehendere valeret, quod crucifixus homo ab omnibus despectus, et lamquam ridiculus rex ludibrio habitus, posset caeleste regnum ei conferre? Huic obiectioni non aliunde, quam ex sententia, et ex verbis d. Augustini responsum mutuo; sic enim ait (sermone primo in Parasceve): *Dicito mihi regnum petens, quid in eo tale vides, unde istud petas? nam quod in conspicuo est, clavos, et crucem crinis; et continuo introducit latronem in hunc modum respondentem: Haec crux ipsa regni insignis est, et propter eam Iesum regem appello, quia video crucifixum: opus eius regis est vitam suam pro iis, quibus regnat, ponere; nam bonus pastor animam suam dat pro ovibus suis.*

Secundo oportet discutere id quod et Patres acute, et diligenter excusserunt, quid est, quod Christus Dominus hunc latronem tot sanctissimis viris anteposuit, et depraedatore homine associatus voluerit in regnum coelorum introire, cum ad honorem triumphi ascensionis eius spectare videretur, ut non latronibus, sed viris illusterrimis siliptas ascenderet, ita ut in eius comitiva nec unus latro reperiretur. Haec difficultatem praesentientes Patres, multa sapienter edixere: nam d. Cyprianus (ep. 73) ait: *Quid tu Domine amplius Stephano contulisti? quid amplius ille obtinuit dilectus tuus, qui super pectus tuum in coena recubuit? quid amplius Pauli meruere sudores? quid labores sanctorum? quid tot annorum tormenta? quid martyrum plagues? Una hora huic collatum est praemium, ad quod illi per discrimina pervenerunt. Si tu, Domine, armentarios statim prophetas, optiones reges, telonarios Apostolos, piscatores doctores facis, Dei perfecta sunt opera? Huic d. Cyprianus obiectioni respondeo ex d. Cyrillo Hierosolymitano, in hunc loquente modum: *Qui tulerunt pondus dei, et aestus, nondum ingressi sunt, et qui undecima hora veni, ingressus est. Nemo marmurel contra patremfamilias, cum ille dicat; amice, non facio tibi incuriam. Nonne potestatem habeo in meis facibus, quod volo? Quod autem Christo non sit ignominiosum, sed honorificum potius, et gloriosum secum ducere latronem, et in regnum**

palatium illum introducere, acute, et eleganter docuit his verbis Augustinus: *Nemo regnum aliquando passus est latronem hominem, aut quemquam alium eiusdem naturae conservem secum assumens ita in civitatem introducere; sed Christus hoc fecit, qui mortis, et diaboli victor, et sacratissimam ingrediens patriam, secum latronem introducit; non conculcans paradisum isto pietatis opere, sed honorans; neque confundens latronis introitu, sed illustrans. Honor namque paradisi est, talem Dominum habere, qui etiam latronem dignum facere posset paradisi deliciarum. Etiam cum publicanos, et meretrices introduceret in regnum coelorum, non confundit, sed extulit illud: neque deiecit, sed potius honoravit paradisum; haec enim d. Augustinus.*

Tertio elucidandum nobis est, quid est, quod permulta a Deo petentes insignes Dei amici, tam in veteri, quam in nova lege, saepe ea non obtinuerunt, et tamen simplici etiam latronis petitioni ita benigne acquiescit Dominus, ut caeleste regnum nullo diebus interposito intervallo liberaliter donaret? Abraham post longam peregrinationem, et tentationem, circa Ur Chaldaeorum superatam, post varia, quae Deo praesertiter obsequia, interrogavit eum, dicens: *Domine Deus quid dabis mihi?* Cui respondit: *Suspice coelum, et numera stellis, si potes, sic erit semen tuum.* Moyses insignis Dei amicus deprecatus est Deum, ut dignaretur vultum suum sibi detegere (Exod. 33): *Domine, si inveni gratiam in oculis tuis, ostende mihi faciem tuam.* Sed hanc solum responsum accepit: *Posteriora me videbis, faciem meam videre non poteris.* Philippus, tametsi Christi Apostolus erat, cum simile quid ab eo postularet, dicens: *Domine ostende nobis Patrem, non aliud responsum audivit, quam illud: Qui videt me, videt et Patrem meum;* clarum tamen Patris visionem minime tunc illi tribuit. Paulus petiit sibi stimulum carnis, quem angelum satanae se colaphizantem vocavit, auferri, et non obtinuit. Et his similia extant innumera in divinis literis. At bonus iste latro, et felix semel petiit, ut Christus memor sui esset in regno suo, et continuo caeleste regnum obtinuit. Multiplex hic occurrit responso. Primum enim aio, permittit referre, oportunitatem nascisci ad postulandum occasionem. Hanc prae aliis felix hic latro nactus fuit. Accessit enim, quando flammis gladius ad Iannam Paradisi appositus a Christo removebatur, et sic facilem ad paradisum ingressum habuit. Unde d. Cyrillus (lib. 17. de ador.) ait: *Avertit Dominus gladium, qui nos inde arcebat, liberque est deinde credentibus ingressus, ipso omnia per pristinum statum instaurante.* Accessit, quando regnum coelorum expugnabatur ab invictissimo duce Christo Domino, et cum scalam crucis videret erectam, per quam ascendebatur ad praedam, ipse cum esset famosus latro, et in latrocinio non parum versatus, novit bene per illam ascendere. Accessit tempore, quo divus Paulus (Heb. 9) ait de Christo: *Quod introivit semel in Sancta, quando clave crucis coelotum seras reserabat, et ideo illum solum tunc ad ianuam pulsantem Christus in caeleste regnum admisit.* Accessit

tempore, quo Christus Dominus regni in throno crucis possessionem accepit, quia, ut dixit David: *Regnavit a ligno Deus.* Et sicut reges conserventur eo praecipuo die, quo possessionem regni capiunt, pecunias effundere, et liberales erga egenos se exhibere, idcirco indigni latroni, et veniam postulanti, veniam, et regnum caeleste liberaliter impertivit. Accessit, cum Christus Dominus volebat illius divinae theriacae sui sanguinis periculum facere, ut omnibus mira eius virtute innolescente, pro peccati veneno extinguendo ad eum confugerent. Sicut autem theriacae periculum fieri solet in eo, qui venefici serpentis morsu infectus noscitur esse; certe cum latro hic tunc temporis adesset peccati veneno infectus, voluit Christus Dominus effusi sanguinis antidoto praesentissimum, velut probatissimam theriacam ei adhibere: cuius virtus adeo mirabilis fuit, ut ad eius praesentiam peccati venenum prostratus evanesceret, et qui infirmus erat, absque ulla mora adeo bene convalesceret, ut confestim longissimum in caeleste regnum iter arripere posset, prout re ipsa arripuit ex divino praeecepto, mellifluis ex Christi ore audiens (Luc. 23): *Hodie mecum eris in paradiso.* Deinde aliter eidem obiectioni respondeo. Arbitror enim Christum Dominum consulo liberaliter erga latronem adeo se exhibuisse, ut nemo quantumcumque peccatis onustus de divina misericordia desperaret, sed ad thronum misericordiae confideret adeat, ut miseriae suae sublevationem accipiat. Hanc rationem egregie prosequitur Arnoldus Abbas in haec verba: *Non ardetur numero, non clauditur fenestra, nullas omnino habet metas divina clementia; sit qui invocet, erit qui exaudiet: sit qui poenitent, non deerit, qui indulgeat. Non huic poenitenti multorum annorum ieiunia imponuntur, non nudipedalibus, vel sacco afficitur: simul et conficitur, et iustificatur, et glorificatur. Vide horam, nota personam. Ultima hora, peccatrix persona; multa, antiquaque peccata illico abolet gratia; nec processu morae temporis indulgentia limat, colliditque culpas rubiginem; sed ubi repente facta caelitus sono Spiritus sanctus illabitur, quidquid inmaduerat, peccati tabe, siccatur: nec superest ullum foeditatis vestigium vulneri, quod misericordiae abluat lavacrum. Foelebat etiam quatuordecim in monumento Lazarus, suscitatus non tabescit languore, erigitur, solvitur, et statim convalescit. Nulla lepra crepidio, nullum signum in facie Simonis superest. Hospes incolomis curatori suo hilarem exhibet famulatum. Nullum signum horroris comitantibus magistrum, idem conviva, et magister praesentendi. Maria Magdalena ad pedes Christi plorat, et orat, tergit, et ungit; nec improprietat Christus vitam insanam et inverecundiam, nec opponit, quod diluit; nec exprobrat, quod ignoscit: quidquid agit in huiusmodi, celeriter nutu Spiritus sancti consummat: nec emendat aliunde suffragia, qui quod illuminat, format: qui statim piscatores facit doctores, et idiotas praedicatorum. In hac gratia non affligitur expectatio dilatione, nec intervallum est inter optatum, et datum. David dicit, peccavi: et Propheta: translatus est peccatum tuum. Ad*

CARTHAGENA DE SS. TRINIT. ET CHRIST. DOM. — Vol. IV. P. II.

mulierem in adulterio deprehensam non te condemnabo, nisi ultra peccare. Quid commemorem Ninivitas, quorum poenitentia subito iudicem amoveret a sententia? Quid Achab et Manasse, reges impios, quorum contritionem in angustiis non est aspernata divina clementia? Inter cetera pietatis exempla latro noster nobis occurrit, poenitentiae regula, confessionis forma, indulgentiae praeco, spei exemplum, qui dum ingemuit, subito quod quaerit, invenit, quod petit, accipit, et illico audit: *Hodie mecum eris in paradiso.* Non ad loca purgatoria, flammisque peccatorum ultrices confectus destinatur: non ad loca tenebrosa, et tormenta deducitur: nullam pars adversa crucis Dei praesumit inferre calumniam: una gratiae poena omnia abolet crimina: immo non poena, sed gratia. Praemittitur igitur in Paradisum hic nostrae nunciis oblationis, et primitias libertatis nostrae testis libertatis donatus, paradisi civibus id expectantibus, et desiderantibus, primus invenit; haec enim haec magus ille pater Arnoldus. Inter alia autem causer, propter quae Deus facilio hominibus miseretur, cum non infimum locum tenere arbitror, quod probe Deus agnoscat infirmitatem, et fragilitatem humanae naturae, qua post lapsam primi parentis proclivior adhuc facta est ad malum: unde David dicebat (Ps. 102): *Miseratus est Dominus timentibus se, quoniam ipso cognovit figmentum nostrum: recordatus est, quoniam pulvis sumus.* Paraphrastes Chaldaeus verit. quoniam ipse novit fontem praevium, qui peccatum suggerit; quasi dicat: Deo manifestum, et exploratum est, per omnes nos peccati fontem grassari, qui ad peccatum excitat, et stimulat. Egregie hoc ipsam Iob declaravit, cum dixit: *In angulis suis invenit praevitatem, quanto magis; qui habitant domos lateas, quae terrenum habent fundamentum, consumentur velut tinea; quasi dicat: si fortissimae angelorum aere corruerunt, quanto magis luto, et paleis contextae hominum domus, flante tentationis vento, aut ingrumento suggestionis pluvia, decidunt?* Sequentia Iobi verba id magis expriment: *Consumentur a tinea: verbum enim metaphoram tangit ad huiusmodi imbecillitatem detegendam: nam sicut tinea nascens ex ipso ligno, instar filii viperae, eius viscera corrodit; ita fomes peccati intra nos originat labe infectos nascens, quantum est ex se, nisi divina gratia impediatur, spirituale humidum radicale absumit, quo nos infirmiores, et ad superandas difficultates imbecilliores reddit.* Atque hinc est, quod d. Gregorius (lib. 5. Moral. c. 9) ea ratione autumat hominem, et non angelum apud divinam clementiam misericordiam invenisse, quasi angeli peccatum fuit ex malitia, hominis vero ex fragilitate. Ne tamen quispian in peccatis perseverans, de divina misericordia veniam obtenturum sibi falso blanditur, audiat quod in hoc genere argumenti perdoctus satis Eusebius Emisenus (ho. de latron.) scripsit: *Ne forte dicat aliquis in corde, non me usque adeo contristet culpabilis vita, video sub exitu spatio, video sub momento latroni crimina fuisse donata. Inmittit diabolus securitatem, ut inferat perditionem: nec dinumerari possunt, quan-*

do haec inanis spei umbra deceperit. Deterreant quaeso, vos ab hac persuasione innumerabiles populi, sub tanta securitate nudi, et vacui bonis, et malis pleni ea hoc luce praerupti. Quotidie expavescentia transitus nostri, et commigratiosis incerta hora: praeveniendus est dies, qui praevenerit consuevit. Periculosissima est in ultimum diem promissa securitas; haec ille. Persuadet illi ipsum singularis comparatio d. Maximi, qua bonum latronem cum Iuda proditore confert. Ille enim divina misericordia usus, iste abusus: Iudas discipulus quasi triam annorum, latro triam nondum horarum: Ille osculo tradidit, iste reverenter adorat: Ille pecunia avidus, iste regni cupidus: Ille dixit: Quid vultis mihi dare, et ego eum vobis tradam? iste vero ait: Hic autem quid mali fecit? Ille simulate, Aec Rabbi; iste absque fictione clamat: Memento mei Domine, cum veneris in regnum tuum. Tandem sortes eorum inaequales adeo fuere, ut Iudae dictum sit: Abiit in locum suum, et suspensus crepuit medius; latroni vero, Hodie mecum eris in paradiso. Neminem ergo fratres, falsa securitas decipiat, quia licet certum sit, summam in Deo misericordiam esse, incertum tamen, si ea vobiscum utetur, in dies vestram procrastinatus conversionem. Tandem duplex occurrit ratio, ob quam latro tanta celeritate, et intra tam breve temporis spatium peccatorum veniam, gratiam iustificationem, ac tandem regnum coelorum assequutus est. Prima est, quod ipse latronis artem, quam exercuerat, non deserens, sed in melius commutans, eo die cognovit ostium regni coelorum esse apertum: Christus enim dixit: Ego sum ostium, si quis per me introierit, pasqua inveniet. Hoc ostium erat tunc quinque patentibus vulneribus reseratum. Videns ergo latro tot foramina aperta, et neminem ingressum, caelestisque thesauri rapinam impeditentem, duplicem pretiosissimum praedatus est thesaurum, et praesentis gratiae, et futurae gloriae. Hanc latronis in rapiendo industriam admiratus d. Cyprianus (ser. lib. 60. Latron.) in haec verba prorupit: Nullus latro huic valet comparari: nam alii latrones latrocinio vitam perdunt; hic autem latrocinio vitam furatur sempiternam. Famosa quaedam latrocinia sacra volumina commemorant. Rapuit sane primus parens pomum sibi a Deo prohibitum, pomum sane maioris discordiae, quam illud Paradisi; et in supplicium latrocinii, licet aliquin materia videbatur levis, caelestibus iniustitiae originalis donis expoliatus fuit; et a paradiso terrestri relegatus ex sententia iudicis audivit: Puteis es, et in puterem revertaris. At latro iste fractus arboris crucis sibi usurpat, et divinis nihilominus donis impletur, in paradiso introducit, et ingratam illam sententiam: Puteis es, et in puterem revertaris, minime audit, sed incundam hanc: Hodie mecum eris in Paradiso. Pulchram Rachelam narrat sacra Scriptura idola quaedam patris sui furatam fuisse, et ut quidam volunt, auri, vel argenti cupiditate allectam; vel ut verius existimo, ut a patre idololatriae occasionem removeret. At furum huius latronis mirabilis est: nam ibi Rachel falsos Deos,

hic autem Deum vivum, et verum furatus est. Achan olim contra divinum praeeceptum virgam auream, et pallium coccinum clam surripuit, et iussu Dei capite mulctatus est. Latrocinium hoc peccaminosum fuit; at latrocinium fidelis huius latronis sanctum, et Deo gratisimum extitit: rapuit enim regnum coelorum, quod omni auro, et coccino pretiosius est. Sacerdotes quidam: Idololatrae varias, quas rex Darius idolorum altari apponebat, epulas nocte surripiebant, quorum furtum Danielis industria detectum fuit, ingentemque sustulerunt confusionem, et ignominiam. At latro noster non terrestres, et usu consumpibiles, sed incorruptibiles, et coelestes dapes furatus est, non confusionem sustinens, sed summum honorem, et gloriam sibi comparans. Tandem exploratores terrae promissionis varum racementum, seu botrum ab ea praedati fuere, ut pulchritudine, et magnitudine eius perspecta, ad terram illam expugnandam militum animos excitarent. Utile sane latrocinium, sed nullius multo latroni, quod dulcem botrum Sponsae rapuerit, de quo ipsa (Cant. 1): Botrus Cyprae dilectus meus mihi. Et quidem licet ipsa diligenter botrum hunc custodiret, et in sinu suo absconderet, ut satis indicant verba, quae subdit (ibi.): Inter ubera mea commorabitur; tanta fuit latronis huius industria, ut sibi ille valet comparari. Memini iure caveri, ut habeatur l. 1. ff. de poenis, ut si conligerit quempiam in arte sua famosum, et insignem artificem in capitale aliquod delictum prolabi, pro prima vice ignoscatur. Cum ergo latro hic adeo latrocinandi arte peritus fuerit, ut adhuc existens in crucis patibulo, in quod propter latrocinia ascenderat, ibi celeberrimum omnium furtum fecerit, regnum coelorum rapiens, et illud quod Christus Dominus dixerat implens (Matt. 11): Regnum coelorum vim patitur, et violenti rapiunt illud; non solum latroni polliceri regnum coelorum, eodem prorsus die illud obtulerunt ei enuncia-verit, dicens (Luc. 23): Hodie mecum eris in paradiso. Unde d. Ambrosius (in Psal. 118. ser. 8) dixit: Futurum promittit, sed id, quod futurum est, unius diei spatio non patitur proterari, ne dilatione gratia minueretur: Dicendum quidem arbitror, summa sapientia Christum Dominum id effecisse: voluit enim, ne magis iustitia, quam misericordia eluceret, sed e contra, quia misericordia superexaltat iudicium; saepe autem iustitia sine dilatione merita punierat, ut constat ex (Psal. 77): Adhuc escae eorum erant in ore ipsorum, et ira Dei ascendit super eos: et (lib. 4. Reg. c. 2), ubi habetur, pueros quosdam illudentes Eliseo continuo ab oris dilaceratos, et in frusta descriptos fuisse. Oportebat ergo similiter non differri misericordiam, sed quod quemadmodum divina iustitia, cum primus Adam velut latro velitum pomum surripuit, illum e paradiso eiecit; ita divina misericordia latroni parens

HOMILIA V.

eo ipso die, quo veniam petit, veniam daret, et in coelestem paradiso introduceret. Unde Glossa ordinaria ait: Qua hora Adam e paradiso eiectus fuit, eadem admissus latro ad paradiso, quantum ad promissionem; et merito quidem: nam si Adam excusans se, et Deum accusans: Mulier quem dedisti mihi, etc. absque mora e paradiso expulsus fuit, rationi consentaneum erat, ut latro hic accusans se: Nos quidem digna factis recipimus, et excusans Christum a calumniis ei falso impositis: Ille autem quid mali fecit, absque interposita dierum mora in paradiso introduceretur.

Ceterum restat exponere, ut proposita e principio verba omni ex parte elucidata maneant, quid nomine paradisi in illa Christi promissione (Luc. 23), Hodie mecum eris in paradiso, veniat intelligendum: totaque ratio dubitandi inde emergit, quod Christus eo die non ascendit in coelum, sed descendit in infernum, Apostolico dicente Symbolo: Descendit ad inferos. D. Iustinus martyr (de bono latrone) ait, intelligi paradiso terrestrem, a quo primus parens eiectus fuit. Subscribit eidem expositioni Irenaeus (lib. 5. in Hieremiam), et probat testimonio presbyterorum Asiae, qui fuerunt discipuli Apostolorum. Duplex fuit horum Patrum fundamentum. Primum, quod putabant animas iustorum ante iudicium non clare visuras Deum: sed fundamentum iam damnatum est in Concilio Florentino sub Eugenio quarto, quod tamen tunc non ita exploratum habebatur, et ideo inculpabiles erant Patres illi. Secundum, quod in sacra Scriptura nomine paradisi intelligitur ille, quem primus parens incolat. Quod hoc loco videtur manifestum, cum nomine paradisi non possit intelligi regnum coelorum, cum illo die non fuerit illud ingressus Christus Dominus, sed post quadraginta dies. At hoc fundamentum debile, et infirmum etiam est: tum quia, ut patet ex Xenophonte, horti, in quibus Persarum Reges deliciaebantur, paradisi soliti erant vocari: tum ex Ecl. 2. nam ubi dicitur, Salomone fecisse hortos, et pomaria; Septuaginta transtulerunt, Paradisos: tum denique, quia d. Paulus ait se raptum fuisse in paradiso, et d. Ioannes (Apocal. 2) in persona Christi ait: Vincenti dabo edere de ligno vitae, quod est in paradiso Dei mei. Falsum ergo est, quod nomine paradisi in sacra Scriptura solum intelligatur paradiso terrestris. Quare germanus sensus est, latronem diei introductum illo die in paradiso, quia eodem die vidit claram divinam essentiam. Illa enim clara Dei visio nostrum regnum, nostrum coelum, et noster paradiso est; quem nobis praestare dignetur Dominus Iesus, qui cum Patre, et Spiritu sancto vivit, et regnat in saecula saeculorum. Amen.

De causis, ob quas Christus e cruce pendens beatissimam Virginem vocaverit mulierem, et non matrem, et de mutua relatione matris, et filii inter ipsam, et d. Ioannem Evangelistam, in illa verba: Mulier, ecce filius tuus; deinde dicit discipulo, Ecce mater tua; et ex illa hora accepit eam discipulus in sua.

Divus Ioannes Chrysostomus (hom. 83. in Io. tom. 3), proposita verba elucidans, admiratus, quod Christus Dominus beatissimam Virginem mulierem, non matrem appellaret, solita sua eloquentia in haec verba exclamat: O bone Iesu, quid matrem tuam erubisti, quae te tam diligenter nutrit, reverenter tractavit, dulciter lactavit? tam dure loqueris, mulierem inquis? Continuo tamen huic objectioni respondens sanctus Doctor ait: Ideo factum esse arbitror, ne materno nomine amplius dolorem exciteret: non enim tempus tunc erat matrem dulciter alloquendi, nec nomen matris exprimentis. Eandem rationem reddidit Baptista Mantuanus (lib. 3. Marian.), hoc duplici eleganter carmine:

Talibus admonuit matrem sine nomine matris: Ne materna pium laceraret viscera nomea.

Verum quia non absque singularissimo Dei consilio Christus Dominus beatissimam Virginem mulierem appellavit, non matrem, varia quae in hac appellatione delitescent sacramenta, aperire exordiamur. D. Epiphanius (in hunc locum) vocasse ait illam mulierem, non matrem, quia mater in communi hominum acceptioe virginatum excludit, mulier vero non. Ad quod etiam videtur respexisse divus Paulus (Galat. 4), dicens: Misit Deus filium suum factum ex muliere: non dixit ex matre, licet re ipsa verissima mater esset. Ipse etiam videtur Epiphanius (in hunc locum) aliam singularem reddidit rationem: ait enim consulto illam vocasse mulierem, ne mundus deciperetur, Deam illam proclamans, tanta erat eius sanctificatio, et vitae integritas. D. Augustinus ait, id Christum fecisse propter exemplum nostrum: dixerat enim (Matt. 23): Nolite vocare vobis patrem super terram. Unde ipse implere volens, quod doperat, non vocavit Virginem matrem, sed mulierem. Burgensis Christum Dominum tradit praescire Virgini ex magna eius humilitate placuisse, nominari se humiliori nomine: filius vero matris voluntati annuens nomen matris Dei, quod excellentissimam dignitatem Virginis praedicat, non usurpavit, sed mulieris tantum, quod commune nomen est. His addamus nos, vocasse illam mulierem, quia mulier idem est, quod molliens virum. Ipsa autem fuit, quae divinum cor adversus homines propter eorum peccata induratum emollivit, ne in genus humanum deseciret. Vocat mulierem antonomastice, ut nolavit Divus